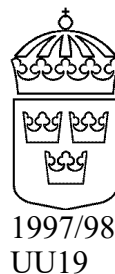

Utrikesutskottets betänkande

1997/98:UU19

Exportkontroll av vissa strategiska produkter

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas regeringens proposition 1997/98:68 Exportkontroll av vissa strategiska produkter och de motioner som har väckts i anledning av regeringens förslag.

I propositionen föreslås att det i lagstiftningen om strategiska produkter införs ett krav på exporttillstånd för produkter som är eller kan vara avsedda att användas som delar eller som komponenter i krigsmateriel som olovligen har förts ut ur landet eller som har vidareexporterats i strid mot ett lämnat tillstånd. Tillståndskravet skall gälla, om Inspektionen för strategiska produkter har informerat exportören om att produkterna är eller kan vara avsedda för ett sådant ändamål. Vidare föreslås att det införs en skyldighet för exportörer att underrätta Inspektionen för strategiska produkter om en tilltänkt export av produkter som i det enskilda fallet är avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel. Inspektionen skall då avgöra om tillstånd skall krävas för exporten. Slutligen föreslås också vissa lagändringar för att bättre anpassa lagstiftningen till EG:s regelsystem. Av redaktionella skäl föreslås en helt ny lag om strategiska produkter. Det föranleder förslag till följdändringar i annan lagstiftning. Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1998.

Utskottet ställer sig bakom vad regeringen anför i propositionen.

Utskottet tar också ställning till elva motionsyrkanden i anledning av regeringens proposition. Samtliga yrkanden besvaras eller avstyrks. Till betänkandet är fogat två reservationer.

Propositionen

I proposition 1997/98:68 föreslår regeringen (Utrikesdepartementet) att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om strategiska produkter,
2. lag om ändring i lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut,
3. lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

1997/98:U47 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kräva tillstånd för export av komponenter ”som har förts ut ur landet eller vidareexporterats utan tillstånd enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel”,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att syftet med lagregleringen är att förhindra export av komponenter till smugglad eller vidareexporterad krigsmateriel,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ISP och/eller tullen upprättar en lista på alla kända fall där svensk krigsmateriel med tillstånd befinner sig i ett land i strid.

1997/98:U48 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1997/98:68 avseende 7 § andra stycket förslag till lag om strategiska produkter i enlighet med vad som anförts i motionen.

1997/98:U49 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1997/98:68,

2. att riksdagen vid avslag på yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om precisering av lagstiftningen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överensstämmelse med EU:s rådsförordning,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nytt lagförslag.

1997/98:U50 av Henrik S Järrel m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utförseltillstånd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om definitionen av strategiska produkter och militära ändamål,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ny lag om krigsmateriel.

Utskottet

Sammanfattning av propositionen

Inledning

I Sverige finns sedan lång tid lagstiftning som reglerar exporten av krigsmateriel och sådana produkter som kan användas för både militära och civila ändamål, s.k. strategiska produkter.

Sedan år 1918 finns ett generellt förbud mot utförsel av *krigsmateriel*. Förbudet finns numera i lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Enligt 6 § i lagen får krigsmateriel inte föras ut ur landet utan tillstånd, om inte något annat följer av lagen eller någon annan författning. Med krigsmateriel avses enligt 1 § vapen, ammunition och annan för militärt bruk utformad materiel som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel. I förordningen

(1992:1303) om krigsmateriel finns en bilaga med en förteckning över vad som är krigsmateriel.

Regler om utförsel av *strategiska produkter*, dvs. produkter som har en civil användning men som också kan användas för militära ändamål, finns i lagen (1991:341) om strategiska produkter (ändrad senast 1995:1661) och förordningen (1994:2060) om strategiska produkter.

Frågor om tillstånd enligt lagstiftningen om krigsmateriel och strategiska produkter prövas i första hand av Inspektionen för strategiska produkter (ISP).

Inom Europeiska gemenskapen (EG) gäller skilda regler för krigsmateriel och strategiska produkter. *Strategiska produkter* omfattas av EG-rättens regler om varors fria rörlighet enligt artiklarna 30 och 34 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget). Vidare omfattas sådana produkter av den gemensamma handelspolitiken enligt artikel 113 i EG-fördraget. EG har exklusiv kompetens att meddela föreskrifter om export till tredje land på detta område. Med stöd av artikel 113 i EG-fördraget har rådet beslutat förordning (EG) nr 3381/94 av den 19 december 1994 om upprättandet av en gemenskapsordning för kontroll av export av varor med dubbla användningsområden. Rådets förordning (EG) nr 3381/94 syftar till fri rörlighet för strategiska produkter (med vissa undantag) inom Europeiska gemenskapen samt exportkontroll gentemot tredje land. Förordningen innebär i huvudsak att tillstånd krävs för export av sådana varor som finns förtecknade i bilaga 1 till rådets beslut 94/942/GUSP av den 19 december 1994 om den gemensamma åtgärd för kontroll av export av varor med dubbla användningsområden som antagits av rådet på grundval av artikel J 3 i Fördraget om Europeiska unionen. Tillståndsplikten följer direkt av rådsförordningen. Medlemsstaterna ges i artikel 5 i rådsförordningen möjlighet att behålla eller införa exporttillstånd även beträffande andra produkter än sådana som regleras av rådsförordningen.

I Sverige har rådsförordningen kompletterats genom lagen och förordningen om strategiska produkter. De produkter som anges i GUSP-beslutet finns listade i bilagor till förordningen om strategiska produkter. Lagen om strategiska produkter trädde i kraft den 1 juli 1991. Sedan dess har den ändrats åtta gånger. De ändringar som föreslås i denna proposition för med sig den nionde ändringen sedan lagens tillkomst. För att få en enhetlig numrering, ändamålsenlig disposition och en mer lättillgänglig text bör lagen ersättas med en ny lag. Detta förslag innebär att hänvisningarna till den nuvarande lagen om strategiska produkter måste ändras i lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut, lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

Tillstånd till export i vissa fall

Regeringen föreslår att tillstånd till export skall krävas också för andra produkter än sådana som avses i artikel 3 i rådsförordningen. Detta skall gälla om Inspektionen för strategiska produkter har informerat exportören om att produkterna är eller kan vara avsedda att användas som delar eller kompo-

nenter till sådan krigsmateriel som har förts ut ur landet utan föreskrivet tillstånd eller som har vidareexporterats i strid mot ett tillstånd.

1997/98:UU19

Regeringen motiverar sitt förslag på följande sätt.

Trots den exportkontroll som finns kan det förekomma att krigsmateriel förs ut ur landet utan föreskrivet tillstånd eller att sådan materiel vidareexporteras i strid mot ett tillstånd. När krigsmateriel på detta sätt olovligt hamnar i ett annat land eller i andra händer kan situationen uppkomma att den som innehar krigsmaterielen behöver delar eller komponenter till den aktuella materielen för att kunna använda, utveckla eller vidmakthålla denna. För den som innehar sådan krigsmateriel ligger det nära till hands att köpa de produkter som behövs från tillverkaren eller en underleverantör till denne.

Om sådana produkter inte omfattas av vår krigsmateriellagstiftning, direkt av reglerna i rådets förordning (EG) nr 3381/94 eller av reglerna i den svenska lagstiftningen om strategiska produkter finns det inte någon möjlighet att förhindra export av produkterna i fråga. Detta är inte tillfredsställande. En export av delar eller komponenter till den aktuella materielen är typiskt sett sådan att den kan komma i konflikt med Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen. En sådan export kan också strida mot syftet med den nyssnämnda lagstiftningen.

Exportkontroll av strategiska produkter hör till området för EG:s exklusiva kompetens. Det innebär att en medlemsstat inte själv kan besluta om föreskrifter på området, med mindre än att EG-rätten i övrigt medger det.

I artikel 5 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 har medlemsstaterna givits en viss befogenhet att meddela föreskrifter på området. Där föreskrivs att en medlemsstat får förbjuda eller kräva tillstånd för export av strategiska produkter som inte förtecknas i bilaga 1 till beslut 94/942/GUSP, om det sker för att säkerställa en effektiv exportkontroll i överensstämmelse med förordningens mål. Ett av förordningens syften är, enligt andra övervägandesatsen i ingressen till förordningen, att se till att strategiska produkter omfattas av en effektiv kontroll vid export från gemenskapen.

Från EG-rättsliga utgångspunkter finns det därför inga hinder mot att införa en exportkontroll av nu aktuella produkter.

Utformningen av ett tillståndskrav

Regeringens förslag syftar till att möjliggöra kontroll av export av delar eller komponenter till sådan krigsmateriel som tidigare har förts ut ur Sverige utan föreskrivet tillstånd eller som har vidareexporterats i strid mot ett tillstånd. Lagtekniskt har man därvid valt att föreslå en generell tillståndsplikt för sådan export. Ett alternativ hade varit att förbjuda den.

Vid utformningen av detta tillståndskrav har regeringen delvis utgått från vad som föreskrivs i artikel 4.1 i rådets förordning (EG) nr 3381/94. Artikeln gäller sådana strategiska produkter som inte omfattas av bilaga 1 till det förut nämnda GUSP-beslutet och som är eller kan vara avsedda att användas i samband med utveckling, produktion, underhåll m.m. av massförstörelsevapen (jfr 2 § 11 lagen om strategiska produkter). För export av sådana produkter gäller ett tillståndskrav, om myndigheterna har informerat exportören om

att de ifrågavarande produkterna är eller kan vara avsedda för sådan användning. Det ankommer sedan på den behöriga myndigheten att pröva huruvida tillstånd skall lämnas eller inte. Till detta är i artikel 4.2 kopplat ett krav på exportören att underrätta myndigheterna när han känner till att produkterna är avsedda för något av syftena som nämns i artikel 4.1.

Regeringens förslag till ny lagstiftning är uppbyggt på ett liknande sätt. Förslaget gäller sådana strategiska produkter som inte omfattas av bilaga 1 till det förut nämnda GUSP-beslutet och som inte heller är avsedda för sådan användning som avses i artikel 4.1 i rådsförordningen. Förslaget innebär ett krav på exporttillstånd om ISP i ett enskilt fall har informerat exportören om att produkterna är eller kan vara avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel som har förts ut ur landet utan föreskrivet tillstånd eller som har vidareexporterats i strid mot villkoren för ett lämnat tillstånd.

Regeringen anser att denna utformning av tillståndskravet tillgodoser intresset av rättssäkerhet. Genom att tillståndskravet inträder först när exportören i ett enskilt fall har blivit informerad om att produkterna är eller kan vara avsedda att användas som delar eller komponenter till olovligt utförd krigsmateriel, behöver exportören aldrig tveka om vad som gäller. Den föreslagna lösningen ansluter också till den ordning som redan gäller enligt artikel 4.1 i rådsförordningen. Den föreslagna regeln innebär inte att ett tillståndskrav införs generellt. Det är bara i de särskilda fall när en enskild exportör har fått information om att en tilltänkt export av vissa produkter kan komma att användas för det speciella ändamålet som krav på tillstånd kommer att föreligga.

Med delar eller komponenter avses i sammanhanget alla delar och komponenter som kan ingå i sådan krigsmateriel. Typiska exempel är reservdelar för reparation av krigsmaterielen och produkter som kan användas för att modifiera eller uppgradera krigsmaterielen. Någon närmare definition går knappast att åstadkomma, eftersom det kan röra sig om produkter av vitt skilda slag.

Beslutande myndighet

Till grund för ett beslut om exporttillstånd av sådana strategiska produkter som det här är fråga om kommer att ligga överväganden av samma slag som i fråga om annan export av andra strategiska produkter. Beslutsordningen bör därför vara densamma som nu gäller för sådana exporttillstånd. Det innebär att frågor om exporttillstånd i nu aktuella fall bör prövas av ISP eller den myndighet som regeringen bestämmer, med skyldighet för myndigheten att med eget yttrande lämna över ett ärende till regeringens prövning när ärendet har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt.

Underrättelseskyldighet för exportörer

De föreslagna nya reglerna innebär att en exportör, som känner till att hans produkter i ett enskilt fall är avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel som har förts ut ur landet utan föreskrivet tillstånd

eller som har vidareexporterats i strid mot ett tillstånd, genast skall underrätta Inspektionen för strategiska produkter om det. Inspektionen skall besluta om tillstånd skall krävas för exporten.

Underrättelseskyldigheten bör, i likhet med vad som gäller enligt artikel 4.2 i rådsförordningen, inskränkas till fall där exportören känner till att produkterna är avsedda för det aktuella ändamålet. En sådan underrättelseskyldighet bör föreligga så snart som exportören har fått kännedom om förhållandena. Det innebär inte att exportören är skyldig att undersöka den tilltänkta användningen.

Överklagande

Beslut att vägra tillstånd till export av produkter som är eller kan vara avsedda att användas som delar eller komponenter till krigsmateriel som olagligen befinner sig i tredje land skall inte kunna överklagas. Detsamma skall gälla beslut att vägra exporttillstånd enligt artikel 4 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 och beslut som leder till krav på exporttillstånd. En myndighets beslut om att återkalla tillstånd och beslut om att genomföra kontroller och förelägga vite skall däremot kunna överklagas.

Enligt 8 a § lagen om strategiska produkter får beslut av en annan myndighet än regeringen att återkalla ett tillstånd överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Andra förvaltningsbeslut enligt lagen eller rådets förordning (EG) nr 3381/94 får inte överklagas. Det innebär att beslut om att vägra exporttillstånd inte får överklagas.

Enligt 1 a § lagen om strategiska produkter är huvudregeln att tillstånd till export skall lämnas. Bara för det fall att ett tillstånd till export skulle strida mot Sveriges utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitiska intressen skall tillstånd vägras. Den bedömning som skall göras är således inskränkt till frågan om ett tillstånd strider mot dessa intressen. Någon anledning att för den nu föreslagna utvidgningen av lagen införa andra kriterier för bedömningen av en tillståndsansökan föreligger enligt regeringens mening inte. Ett beslut att vägra exporttillstånd i fall som omfattas av det förslag som nu läggs fram bör därför inte heller kunna överklagas.

Om exportören i sin tillståndsansökan kan visa att produkterna skall användas för något annat ändamål eller att krigsmaterielen inte olagligen befinner sig i tredje land, föreligger inget hinder mot export. En sådan export kan nämligen inte anses strida mot Sveriges utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitiska intressen. Det efterföljande tillståndsförfarandet kan alltså sägas tjäna samma syfte som ett överklagande av det beslut som föranleder tillståndskravet. Från rättssäkerhetssynpunkt finns det enligt regeringens uppfattning således inte något behov att införa en möjlighet till överklagande i dessa fall.

Det finns för närvarande inte något folkrättsligt bindande avgörande som slår fast att sådana beslut som det här är fråga om, dvs. beslut att vägra exporttillstånd eller beslut som leder till krav på exporttillstånd, skulle anses beröra sådana civila rättigheter eller skyldigheter som enligt artikel 6 i Europakonventionen är av den karaktären att domstolsprövning krävs.

Mot denna bakgrund finns det inte något behov av att införa en möjlighet att överklaga sådana beslut till domstol.

Lagen om strategiska produkter görs direkt tillämplig på alla de produktslag som nu är uppräknade i 2 § lagen om strategiska produkter och på sådana produkter som i det enskilda fallet är eller kan vara avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel som har förts ut ur landet eller som har vidareexporterats i strid mot ett tillstånd.

Enligt 2 § lagen om strategiska produkter gäller lagen i den utsträckning som regeringen föreskriver för sådana produkter som räknas upp i sammanlagt elva punkter i paragrafen. Lagtekniken i 2 § lagen om strategiska produkter, dvs. att regeringen skall föreskriva i vilken utsträckning som lagen skall tillämpas på sådana produkter som räknas upp i 2 §, hänger samman med de produktförteckningar som är bilagda förordningen om strategiska produkter och har sin bakgrund i de förhållanden som gällde innan Sverige blev medlem i Europeiska unionen.

I förteckningarna i förordningen om strategiska produkter anges specifikt vilka produkter enligt 2 § som lagen och rådets förordning (EG) nr 3381/94 tillämpas på och vilka produkter som därmed omfattas av tillståndskrav enligt lagen och rådsförordningen. Andra strategiska produkter omfattas av ett sådant tillståndskrav direkt på grund av rådsförordningen (t.ex. produkter som avses i artikel 4.1) eller, som i fall som det nu aktuella, på grund av regler som en medlemsstat har beslutat med stöd av artikel 5.1 i rådets förordning (EG) nr 3381/94.

Det anförda ger vid handen att lagen lämpligast bör göras direkt tillämplig på alla de produkter som nu är uppräknade i 2 § samt på de produkter som berörs av förslagen i det föregående om krav på exporttillstånd för produkter som är eller kan vara avsedda att användas för krigsmateriel som olagligt exporterats till ett annat land. Genom att lagen görs direkt tillämplig på de uppräknade produkterna måste vissa justeringar göras i nuvarande 5 och 6 §§.

Straff

Bestämmelserna om varusmuggling och försök därtill i lagen om straff för varusmuggling skall tillämpas på all export utan tillstånd enligt rådets förordning (EG) nr 3381/94. En exportör som åsidosätter sin skyldighet att underrätta Inspektionen för strategiska produkter om att en tilltänkt export avser produkter som är avsedda att användas för krigsmateriel som olagligen befinner sig i utlandet, skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma skall gälla den som åsidosätter sin underrättelse- eller uppgiftsskyldighet enligt artiklarna 4.2, 19.1 a och 19.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 eller sin arkiveringsskyldighet enligt artiklarna 14.2 och 19.2 i rådsförordningen.

Enligt artikel 17 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 skall varje medlemsstat vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa en korrekt tillämpning av samtliga bestämmelser i förordningen. Medlemsstaterna skall särskilt fastställa påföljder vid överträdelse av bestämmelserna i förordningen eller av de bestämmelser som antas för dess tillämpning.

Den nya lagen om strategiska produkter liksom de följdändringar i annan lagstiftning som den nya lagen föranleder bör träda i kraft den 1 juli 1998.

Sammanfattning av motionerna

I Miljöpartiets partimotion *U47 (mp)* välkomnas propositionens huvudinriktning, men partiet vill se vissa förändringar. I *yrkande 1* begär man att tillstånd skall krävas för export av komponenter ”som har förts ut ur landet eller vidareexporterats utan tillstånd enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel”. En sådan skrivning skulle tydligare än regeringens förslag klargöra vilken typ av leveranser som avses.

Det bör vidare klargöras (*yrkande 2*) att syftet med lagregleringen är att förhindra export av komponenter till smugglad eller vidareexporterad krigsmateriel, oavsett om dessa komponenter är tekniskt avancerade eller av enklare karaktär. Regeringens förslag är på denna punkt otydligt.

Exportören skall enligt lagförslaget åläggas en underrättelseskyldighet till ISP, och myndigheten skall i sin tur upplysa exportören om att det i det enskilda fallet är tillståndspliktigt att exportera. Motionärerna ställer frågan hur svenska myndigheter skall kunna kontrollera om en utförsel är avsedd för ett vapensystem som sålts utan, eller vidareexporterats i strid med, givet tillstånd. Det är nödvändigt (*yrkande 3*) att ISP och/eller tullen upprättar en lista på alla kända fall där svensk krigsmateriel befinner sig i ett land i strid mot tillstånd.

I Moderata samlingspartiets kommittémotion *U48 (m)* behandlas den underrättelseskyldighet för exportörer som innefattas i regeringens lagförslag. Motionärerna yrkar att riksdagen avslår förslaget till lag om strategiska produkter, avseende 7 § andra stycket. I korthet argumenterar motionärerna på följande sätt.

Innebörden av artikel 6 i Europakonventionen är bl.a. att den som är misstänkt för brott inte skall behöva bidra till utredningen eller bevisningen i målet genom att göra medgivanden eller tillhandahålla belastande material.

I regeringens förslag till lag för strategiska produkter införs en bestämmelse som innebär att en exportör som *känner till* att hans produkter i ett särskilt fall *är avsedda* att användas som delar eller komponenter till sådant krigsmaterial som har förts ut ur landet utan föreskrivet tillstånd, eller som har exporterats i strid mot ett tillstånd, genast skall underrätta Inspektionen för strategiska produkter (ISP) om det.

Förslaget (7 § andra stycket) har av flera remissinstanser kritiserats från bl.a. rättssäkerhetssynpunkt. Lagrådet synes mer eller mindre utgå från att förslaget i denna del strider mot Europakonventionen och framhåller dessutom det allmänt olämpliga med att i lag och under straffansvar ålägga någon en underrättelseskyldighet som kan leda till att han tvingas avslöja tidigare begångna brott.

I den enskilda motionen *U50 (m)* *yrkande 1*, motsätter sig motionärerna delar av den föreslagna regleringen, vad gäller utförseltillstånd. Om ett land köper

ett visst system med ett slutanvändarintyg, och efter några år ändå vidareförsäljer detta, kan svenska företag vara förhindrade att framgent verkställa följdleveranser. Det är inte rimligt att det svenska företaget skall drabbas på grund av att ett land brutit mot slutanvändarintygets regler när produkterna avser komponenter eller delar som kan användas såväl civilt som militärt.

Beträffande begreppet ”strategiska produkter” används olika begrepp i rådsförordningen och i propositionen. Att regeringen hävdar att begreppen är desamma innebär inte med automatik att den praktiska tillämpningen av regelverket ger en lika behandling. Det föreligger därför en klar risk för att svensk industri kan komma att hamna i en sämre konkurrenssituation med den av regeringen valda författningstekniska lösningen. Begreppet ”strategiska produkter för militära ändamål” bör därför förtydligas (*yrkande 2*).

Motionärerna anser vidare, *yrkande 3*, att alla regler om krigsmateriel, reservdelar och komponenter av strategisk betydelse borde samlas i ett regelverk, i en ny lag om krigsmateriel.

I den enskilda motionen *U49 (fp)* motsätter sig motionären hela det aktuella lagförslaget. I *yrkande 1* yrkas avslag på regeringens proposition, med följande motivering:

Lagstiftningen är oklar. Begreppet strategiska produkter används på ett oklart sätt. Olika begrepp synes användas i rådsförordningen och lagförslaget. Det finns en uppenbar risk att svensk industri kan komma i en sämre konkurrenssituation. Begreppet måste därför förtydligas.

Lagförslaget gäller även vidareexport av strategiska produkter i strid mot gällande tillstånd. I vissa fall kan då uppkomma orimliga resultat. Vid vidareexport av krigsmateriel kan svenska företag drabbas hårt, om den ursprungliga leveransen från Sverige skett med tillstånd.

Lagstiftningen kommer också att bli mycket svårtillämpad. Formuleringen produkter som ”är eller kan vara avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel” måste preciseras. Att i detta sammanhang införa förbudsbestämmelser om komponenter för krigsmaterielexport i en lagstiftning om strategiska produkter ökar risken för otydlighet.

Lagförslaget är också tveksamt ur rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkt. Europakonventionens artikel 6 torde förbjuda den föreslagna underrättelseskyldigheten för exportörer.

För den händelse *yrkande 1* ej bifalles, vill motionären i *yrkande 2* att begreppen strategiska produkter och militära ändamål preciseras.

Vidare måste den nu rådande diskrepansen mellan rådsförordningen och lagförslaget undanröjas, *yrkande 3*.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt lagförslag, *yrkande 4*. Vid en ny lagstiftning bör bestämmelser om krigsmateriel, reservdelar och komponenter av sådan strategisk betydelse som anges i regeringens proposition samlas i ett och samma regelverk.

Inledning

Utskottet har i tidigare betänkanden haft anledning att behandla frågan om följdleveranser till tidigare smugglad svensk krigsmateriel. Denna fråga var föremål för utskottets bedömning senast i betänkande 1997/98:UU3. Utskottet välkomnade vid det tillfället att regeringen inlett ett arbete syftande till åtgärder på detta område. En skärpning av tillståndsplikten, underströk utskottet, skulle i väsentlig mån förbättra kontrollen av denna typ av affärer och minska incitamentet att köpa krigsmateriel på illegal väg.

Mot denna bakgrund ser utskottet med tillfredsställelse att regeringen nu presenterar ett förslag syftande till en skärpt reglering.

Trots den exportkontroll som finns kan det förekomma att krigsmateriel förs ut ur landet utan föreskrivet tillstånd eller vidareexporteras i strid mot ett tillstånd. Situationen kan sedan uppkomma att den som innehar krigsmaterielen behöver delar eller komponenter för att kunna använda, utveckla eller vidmakthålla materielen i fråga. För den som innehar sådan krigsmateriel ligger det nära till hands att köpa de produkter som behövs från tillverkaren eller en underleverantör till denne.

Om export av sådana delar eller komponenter inte omfattas av vår krigsmateriellagstiftning, av reglerna i rådets förordning (EG) nr 3381/94 eller av reglerna i den svenska lagstiftningen om strategiska produkter finns det inte någon möjlighet att förhindra export av produkterna i fråga.

Regler om utförsel av strategiska produkter, dvs. produkter som har en etablerad civil användning men som också kan användas för militära ändamål, finns i lagen (1991:341) om strategiska produkter (ändrad senast 1995:1661) och förordningen (1994:2060) om strategiska produkter.

Strategiska produkter omfattas av EG-rättens regler om varors fria rörlighet enligt artiklarna 30 och 34 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget). EG har exklusiv kompetens att meddela föreskrifter om export till tredje land på detta område. Med stöd av artikel 113 i EG-fördraget har rådet beslutat förordning (EG) nr 3381/94 av den 19 december 1994 om upprättandet av en gemenskapsordning för kontroll av export av varor med dubbla användningsområden. Medlemsstaterna ges i artikel 5 i rådsförordningen möjlighet att behålla eller införa exporttillstånd även beträffande andra produkter än sådana som regleras av rådsförordningen.

Regeringens förslag innebär att tillstånd till export enligt rådets förordning (EG) nr 3381/94 skall krävas för andra produkter än som avses i artikel 3 i rådsförordningen. Detta skall gälla om Inspektionen för strategiska produkter har informerat exportören om att produkterna är eller kan vara avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel som har förts ut ur landet utan föreskrivet tillstånd eller som har vidareexporterats i strid mot ett tillstånd.

I motionerna U50 (m) yrkande 1 och U47 (mp) yrkande 1 berörs utformningen av tillståndsplikten.

Som regeringen anför i propositionen, kan den eftersträvade skärpningen av exportkontrollen åstadkommas på ett av två sätt – antingen genom ett förbud eller via en utvidgad tillståndsplikt.

Regeringen har valt att, i linje med vad som generellt gäller för den svenska exportkontrollen, förespråka en utvidgad tillståndsplikt. Utskottet finner detta lämpligt. När det gäller produktkategorin strategiska produkter är huvudregeln enligt gällande lagstiftning att tillstånd skall lämnas. Endast i de fall utförsel skulle strida mot Sveriges utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitiska intressen skall tillstånd vägras. Detta innebär att en individuell prövning sker, och att export av en viss produkt kan medges i ett fall, medan tillstånd rörande samma produkt kan vägras i ett annat.

Den av regeringen föreslagna lösningen, med tillståndsplikt i stället för ett generellt förbud, bör enligt utskottets uppfattning innebära att sådana fall som berörs i motion U50 (m) yrkande 1 kan bedömas utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet. Enligt gällande regler, som inte ändras genom det nu föreliggande lagförslaget, skall tillstånd till utförsel lämnas om det inte strider mot Sveriges utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitiska intressen.

En militärt alliansfri stat, som själv svarar för sitt försvar, måste ha en försvarsindustri som ger detta försvar ett mått av oberoende vad gäller utländsk materiel. Sverige är för litet för att en sådan industri skall kunna överleva bara på det svenska försvarets beställningar. I konsekvens därmed är export av krigsmateriel nödvändig, till fullföljande av Sveriges säkerhetspolitiska linje.

I anledning av här aktuellt motionsyrkande vill utskottet erinra om sina tidigare ställningstaganden rörande de svenska företagens agerande på den internationella marknaden.

I betänkande 1997/98:UU3 anförde utskottet bland annat:

Utifrån allmänna säkerhetspolitiska överväganden har Sverige ett påtagligt och reellt intresse av en konkurrenskraftig svensk industri. Av detta följer att statsmakterna efter förmåga, i enlighet med gällande riktlinjer för krigsmaterielexport, bör sträva efter att stödja industrins konkurrensförmåga.

Enligt utskottets uppfattning står detta stöd till försvarsindustrin på intet sätt i något motsatsförhållande vare sig till den restriktiva exportpolitiken eller till Sveriges nedrustningssträvanden. Stödåtgärder kommer endast i fråga beträffande projekt där utförsel kan bli aktuell till länder som på förhand granskats av Exportkontrollrådet och Inspektionen för strategiska produkter.

Utskottet förutsätter att regeringen även framgent ägnar frågan om svenskt exportstöd erforderlig uppmärksamhet, men ser i dag inte anledning att förespråka ytterligare åtgärder på detta område.

Denna utskottets principiella inställning till svensk krigsmaterielexport gäller alltså.

Utskottet finner inte skäl att anta att det nu föreliggande lagförslaget i någon väsentlig mån förändrar svenska företags möjligheter att bedriva sin verksamhet.

Med det anförda anser utskottet motion U50 (m) yrkande 1 besvarad.

Vad gäller den definitionsfråga som uppmärksammas i Miljöpartiets partimotion, konstaterar utskottet att regeringens förslag på denna punkt avviker från det förslag som innefattades i den promemoria som upprättats inom Utrikesdepartementet. Den i UD-promemorian föreslagna formuleringen var inskränkt till export i strid mot 1992 års lag om krigsmateriel. I förhållande till promemorians lagförslag har ett förtydligande gjorts i propositionen. Produkterna skall vara eller kunna vara avsedda att användas till sådan krigsmateriel som har förts ut ur landet i strid mot bestämmelserna i lagen (1992:1300) om krigsmateriel eller äldre lag på området. Därvid har gränsen satts vid kungörelsen (1949:614) angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel, en kungörelse som trädde i kraft den 1 januari 1950. Det innebär att den nya regleringen avser all krigsmateriel som olovligen har förts ut eller vidareexporterats efter den 1 januari 1950. Frågan om utförsel har skett i strid mot bestämmelserna i lag skall bedömas med utgångspunkt från den lagstiftning som gällde vid tidpunkten för utförseln. I och med de av regeringen vidtagna förändringarna synes motionärens önskemål vara tillgodosedda.

Med det anförda anser utskottet motion U47 (mp) yrkande 1 besvarad.

Begreppet strategiska produkter m.m.

I två motionsyrkanden, U50 (m) yrkande 2 och U49 (fp) yrkande 3, framförs synpunkter på definitionen av begreppet strategiska produkter, som motionärerna hävdar avviker från det begrepp som tillämpas i EG:s rådsförordning. I motion U49 (fp) yrkande 1 (delvis) och samma motions yrkande 2 vill motionärerna att formuleringen ”är eller kan var avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel” preciseras.

Begreppet strategiska produkter har en etablerad användning i Sverige. Begreppet används emellertid inte i rådsförordningen. I den svenska översättningen av denna används begreppet varor med dubbla användningsområden. Med båda dessa begrepp menas samma sak. Regeringen vill därför att en definition av begreppet strategiska produkter som överensstämmer med rådsförordningens definition av begreppet förs in i lagen. Detta sker i lagförslaget 3 §, där det uttryckligen anges att med begreppet strategiska produkter avses produkter som kan användas både för civila och militära ändamål (dubbla användningsområden). Utskottet kan inte finna skäl att ytterligare definiera begreppet strategiska produkter. De produkter som omfattas av lagen anges i 2 § och i regeringens föreskrifter om vilka produkter som skall omfattas av rådsförordningens tillståndskrav. I övrigt styrs tillämpningen av lagen när det gäller strategiska produkter av den tilltänkta användningen av produkten.

Vad gäller produkternas tilltänkta användning, vill utskottet framhålla att tillståndskravet inte är generellt. Tillståndskravet skall gälla om Inspektionen för strategiska produkter har informerat exportören om att de aktuella produkterna är eller kan vara avsedda att komplettera tidigare olovligt utförd krigsmateriel. Exportören är inte skyldig att undersöka den tilltänkta användningen. Med delar eller komponenter till krigsmateriel avses enligt förslaget alla delar och komponenter som kan ingå i sådan krigsmateriel. Som regeringen anför i propositionen är det knappast möjligt att åstadkomma en exakt definition.

Med det anförda anser utskottet motionerna U50 (m) yrkande 2, U49 (fp) yrkandena 1 (delvis), 2 och 3 besvarade.

Lagstiftningens syfte; tekniknivå

I motion U47 (mp) yrkande 2 vill motionärerna ha klarlagt att regeringens lagförslag syftar till att generellt förhindra export av komponenter till olovligt utförd krigsmateriel, och sålunda omfattar även produkter på låg teknisk nivå.

Regeringen uppehåller sig i propositionen vid denna fråga. Regeringen understryker att här inbegrips exportsituationer av vitt skilda slag. Både produkter av mycket enkelt slag, på låg teknisk nivå, och mera avancerad materiel omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Utskottet håller för sannolikt att en alltför specifik definition av här aktuella produkter skulle riskera att motverka lagens syften. Mera ändamålsenligt förefaller det, vilket också är regeringens förslag, vara att låta den avsedda användningen vara styrande härvidlag. Den nya regleringen innebär att utförsel av alla produkter som i ett enskilt fall *är eller kan vara avsedda* att användas som delar till tidigare olovligt utförd krigsmateriel blir tillståndspliktig. Denna lösning synes tillfredsställa motionärernas önskemål.

Med det anförda anser utskottet motion U47 (mp) yrkande 2 besvarad.

Exportörernas underrättelseskyldighet

I motionerna U48 (m) och U49 (fp) yrkande 1 (delvis) motsätter sig motionärerna den för exportörerna föreskrivna underrättelseskyldigheten, som man menar står i strid med artikel 6 i Europakonventionen.

I artikel 6 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) finns bl.a. bestämmelser om vilka rättigheter enskilda som har blivit anklagade för brott har. Den som är misstänkt för brott skall inte behöva bidra till utredningen eller bevisningen i målet genom att göra medgivanden eller tillhandahålla belastande material. Den tilltalade har rätt att inte uttala sig, och är inte skyldig att på något sätt underlätta åklagarens uppgift.

När det gäller den föreslagna underrättelseskyldigheten är situationen, enligt utskottets mening, en annan. En exportör som själv har varit inblandad i en otillåten export eller vidareexport av krigsmateriel kan avstå från att leverera delar och komponenter till den aktuella materielen. Genom att avstå från

exporten slipper han/hon också att underrätta Inspektionen för strategiska produkter. Som lagförslaget har utformats tillskapas inte i och med detta någon ovillkorlig skyldighet att tillhandahålla belastande material. I de fall en exportör genom tidigare agerande gjort sig skyldig till brott kan han, genom att framgent agera med beaktande av lagen, undvika att en uppgiftsskyldighet inträder. Någon konflikt med artikel 6 i Europakonventionen bör därför inte uppkomma i anledning av den nya lagstiftningen.

Utskottet avstyrker därmed motionerna U48 (m) och U49 (fp) yrkande 1 (delvis).

Ett samlat regelverk

Två motionsyrkanden, motionerna U50 (m) yrkande 3 och U49 (fp) yrkande 4, innefattar önskemål om att alla regler rörande krigsmateriel och därtill hörande komponenter av strategisk betydelse samlas i ett och samma regelverk, en ny lag om krigsmateriel.

Utskottet konstaterar att de produkter som omfattas av den föreslagna exportkontrollen inte utgör krigsmateriel och sålunda inte omfattas av undantagsbestämmelsen i artikel 223 i EG-fördraget. Det är fråga om andra produkter som omfattas av den gemensamma handelspolitiken enligt artikel 113 i EG-fördraget. Syftet med en reglering är att införa en exportkontroll och därmed också kunna förbjuda en export genom att vägra exporttillstånd. Rådets förordning (EG) nr 3381/94 ger en sådan möjlighet. Lagen om strategiska produkter kompletterar rådsförordningen. Det förefaller därför utskottet lämpligt att regler om tillståndskrav för export av nu aktuella produkter förs in i den lagen.

Det föreligger sålunda betydande skillnader vad gäller EG:s kompetens rörande krigsmateriel kontra strategiska produkter. Beträffande den senare materielkategorin måste man, som lagrådet framhållit i sitt yttrande, läsa svensk lag och EG-förordningen sida vid sida för att få en bild av vad svensk rätt innehåller på området. Enligt utskottets uppfattning skulle en samlad svensk lagstiftning knappast bidra till en ökad tydlighet härvidlag.

Utskottet avstyrker därmed motionerna U50 (m) yrkande 3 och U49 (fp) yrkande 4.

Register över svensk krigsmateriel

Miljöpartiet vill i partimotionen U47 (mp) yrkande 3 att ett register upprättas över olovligt exporterad krigsmateriel.

Syftet med lagstiftningen är att förhindra kompletteringsleveranser till tidigare olovligen utförd svensk krigsmateriel. Det i propositionen föreslagna tillståndskravet skall gälla, om Inspektionen för strategiska produkter har informerat exportören om att produkterna är eller kan vara avsedda för ett sådant ändamål.

Utskottet förutsätter att Inspektionen för strategiska produkter på sätt som avses i lagstiftningen till svenska exportföretag vidareförmedlar information

som har bäring på här aktuella frågor. Utskottet ser dock inte skäl att förespråka upprättandet av en lista över tidigare smugglad svensk materiel.

Det förefaller utskottet svårt att på förhand inhämta sådan information att en sådan lista blir heltäckande och tillförlitlig. Med den utformning som tillståndskravet givits i lagstiftningen skulle en sådan lista inte heller bli ensamt avgörande för tillståndsgivningen. Prövningen av framtida leveranser kommer att utgå från omständigheterna i det enskilda fallet. Också av detta skäl förefaller det, enligt utskottets mening, mindre praktiskt att genom upprättandet av en formell lista på förhand ange vissa länder som mindre sannolika som mottagare av svenska leveranser.

Utskottet avstyrker därmed motion U47 (mp) yrkande 3.

Regeringens förslag

Utskottet finner sammanfattningsvis att regeringens förslag är väl avvägda. Utskottet tillstyrker sålunda propositionens förslag, yrkandena 1–3. Utskottet avstyrker motion U49 (fp) yrkande 1 (delvis).

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utformningen av tillståndsplikten*
att riksdagen förklarar motionerna 1997/98:U47 yrkande 1 och 1997/98:U50 yrkande 1 besvarade med vad utskottet anfört,
2. beträffande *begreppet strategiska produkter m.m.*
att riksdagen förklarar motionerna 1997/98:U49 yrkandena 1 (delvis), 2 och 3 samt 1997/98:U50 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anfört,
3. beträffande *lagstiftningens syfte*
att riksdagen förklarar motion 1997/98:U47 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört,
4. beträffande *exportörernas underrättelseskyldighet*
att riksdagen avslår motionerna 1997/98:U48 och 1997/98:U49 yrkande 1 (delvis),
res. 1 (m, fp)
5. beträffande *ett samlat regelverk*
att riksdagen avslår motionerna 1997/98:U49 yrkande 4 och 1997/98:U50 yrkande 3,
6. beträffande *ett register över svensk krigsmateriel*
att riksdagen avslår motion 1997/98:U47 yrkande 3,
res. 2 (v, mp)
7. beträffande *regeringens förslag*
att riksdagen med bifall till propositionens förslag, yrkandena 1 – 3, avslår motion 1997/98:U49 yrkande 1 (delvis).

Stockholm den 14 maj 1998

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Göran Lennmarker (m), Inga-Britt Johansson (s), Nils T Svensson (s), Berndt Ekholm (s), Inger Koch (m), Urban Ahlin (s), Helena Nilsson (c), Bertil Persson (m), Karl-Göran Biörsmark (fp), Tone Tingsgård (s), Eva Zetterberg (v), Agneta Brendt (s), Lars Hjertén (m), Bodil Francke Ohlsson (mp), Ingrid Näslund (kd) och Magnus Johansson (s).

Reservationer

1. Exportörernas underrättelseskyldighet (mom. 4)

Göran Lennmarker, Inger Koch, Bertil Persson, Lars Hjertén (alla m) och Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 13 börjar med "I artikel 6" och slutar med "yrkande 1 (delvis)" bort ha följande lydelse:

I samband med att den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) införlivades med svensk rätt den 1 januari 1995 kompletterades rege- ringsformens andra kapitel med en ny bestämmelse (23 §), som slår fast att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid mot Europakonventionen.

I artikel 6 i Europakonventionen sägs bl.a. att den som är misstänkt för brott inte skall behöva bidra till utredningen eller bevisningen i målet genom att göra medgivanden eller tillhandahålla belastande material. Det är i stället åklagaren som skall bevisa den tilltalades skuld.

Den föreslagna underrättelseskyldigheten har av flera remissinstanser kriti- serats utifrån bl.a. rättssäkerhetssynpunkt. Riksåklagaren framhåller att det finns en klar risk för att Europadomstolen vid en prövning av ett enskilt fall skulle komma att finna att den föreslagna utformningen av underrättelseskyldigheten strider mot artikel 6 i Europakonventionen. Rikspolisstyrelsen anser att exportören inte kan förutses ha fullständig kunskap om att det finns olov- ligt utförd krigsmateriel till vilken materiel hans produkt kan utgöra kompo- nent.

Lagrådet säger i sitt yttrande att det allmänt sett är helt olämpligt och sä- kerligen i strid mot artikel 6 i Europakonventionen att i lag och dessutom vid straffansvar ålägga någon att uppge sådant som skulle medföra att han avslö- jade sina tidigare begångna brott men avstyrker ändå inte förslaget på den här punkten, eftersom bestämmelsen utformats så att man förutsätter att exportören *känner till* att produkterna *är avsedda* att användas som krigsma- teriel. Däremot anser Lagrådet att bevissvårigheter kan uppkomma om det blir aktuellt att bedöma vad exportören *känt till*.

Den som åtalas för brott mot den föreslagna 7 § andra stycket kommer na- turligtvis att åberopa Europakonventionen. Inte minst mot bakgrund av att de rättsinstanser som i praktiken kan komma att få tillämpa den föreslagna

lagstiftningen är tveksamma till om underrättelseskyldigheten är förenlig med konventionskraven framstår det som ovisst om lagförslaget i denna del över huvud taget kommer att få effekt. En lagregel med så dåliga förutsättningar att få genomslag i det svenska rättslivet skapar osäkerhet och minskar respekten för lagarna. Sammantaget gör detta att den av regeringen föreslagna lagregeln inte bör genomföras. Detta bör med anledning av motionerna U48 (m) och U49 (fp) yrkande 1 (delvis) ges regeringen till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *exportörernas underrättelseskyldighet*
att riksdagen med anledning av motionerna 1997/98:U48 och 1997/98:U49 yrkande 1 (delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Ett register över svensk krigsmateriel (mom. 6)

Eva Zetterberg (v) och Bodil Francke Ohlsson (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”Utskottet ser dock ” och slutar med ” U47 (mp) yrkande 3” bort ha följande lydelse:

Ett bra komplement, som skulle underlätta tullens arbete, vore en förteckning över känd smuggling eller vidareexport, där reservdelsleveransen skulle kunna vara tillståndspliktig. Alltså en lista på alla kända fall där svensk krigsmateriel befinner sig i ett land utan tillstånd. Listan blir inte på något sätt avgörande för tillståndsgivande utan kommer bara att bli ett hjälpande verktyg för den som skall tillämpa exportkontrollen.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion U47 (mp) yrkande 3.

dels att moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *ett register över svensk krigsmateriel*
att riksdagen med bifall till motion 1997/98:U47 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller kontroll av strategiska produkter.

Lagen innehåller också vissa kompletterande bestämmelser till rådets förordning (EG) nr 3381/94 av den 19 december 1994 om upprättandet av en gemenskapsordning för kontroll av export av varor med dubbla användningsområden¹.

Utöver vad som sägs i denna lag kan bestämmelserna i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet vara tillämpliga.

2 § Lagen gäller

1. fullständiga robot- och raketsystem och andra obemannade luftfarkoster som kan utnyttjas som bärare av massförstörelsevapen,

2. delsystem, komponenter och konstruktionsmaterial för sådana system som avses i 1 och som kan uppnå en räckvidd av minst 300 kilometer,

3. provnings- och tillverkningsutrustning för system, delsystem och komponenter som avses i 1 och 2,

4. biologiska ämnen som kan användas i biologiska stridsmedel och kemiska prekursorer (utgångsämnena) som kan användas för tillverkning av kemiska stridsmedel,

5. utrustning som kan användas för tillverkning av biologiska eller kemiska stridsmedel samt av sådana biologiska ämnen och kemiska prekursorer som avses i 4,

6. kärnämnen, mineraler med halt av kärnämne, det som har framställts av kärnämne eller varor där sådana ämnen ingår,

7. utrustning eller material som har särskilt konstruerats eller ställts i ordning för bearbetning, användning eller framställning av kärnämnen,

8. utrustning eller material som kan användas för framställning av kärnladdningar,

9. andra högteknologiska produkter som direkt eller indirekt kan användas i förstörelsebringande syfte,

10. programvaror för automatisk databehandling och andra programvaror särskilt utformade för produkter som avses i 1–3 och 9 eller utrustning eller material som avses i 5, 7 och 8,

11. produkter i övrigt som avses i artikel 4.1 och 4.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94, och

12. produkter i övrigt som i ett enskilt fall är eller kan vara avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel

¹ EGT nr L 367, 31.12.1994, s.1 (Celex 394R3381).

- som har förts ut ur landet i strid mot bestämmelserna i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m., lagen (1982:513) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m. och kungörelsen (1949:614) angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel, eller
- som har vidareexporterats i strid mot ett tillstånd som har lämnats enligt dessa författningar.

Definitioner

3 § I denna lag förstås med

strategiska produkter: produkter som kan användas både för civila och militära ändamål (dubbla användningsområden),

tillhandahållande: försäljning, upplåtelse, utbudande mot ersättning, lån, gåva eller förmedling,

tillverkningsrätt: varje rätt att tillverka en produkt som omfattas av lagens bestämmelser,

kärnämne: uran, plutonium, eller andra ämnen som används eller kan användas för utvinning av kärnenergi (kärnbränsle) eller föreningar där ett sådant ämne ingår, torium, eller andra ämnen som är ägnade att omvandlas till kärnbränsle eller föreningar där ett sådant ämne ingår, och använt kärnbränsle, som inte har placerats i slutförvar.

Med *export*, *exportör* och *exportdeklaration* avses i denna lag detsamma som i artikel 2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94.

Tillstånd

4 § Tillstånd enligt denna lag, eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, skall lämnas om det inte strider mot Sveriges utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitiska intressen.

5 § Frågor om tillstånd enligt denna lag och enligt rådets förordning (EG) nr 3381/94 prövas av Inspektionen för strategiska produkter eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

En myndighet skall med eget yttrande lämna över ett ärende till regeringens prövning om ärendet har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om överlämnande av ärenden till regeringen.

Export och utförsel

6 § Regeringen får meddela föreskrifter om

1. vilka produkter enligt 2 § som skall omfattas av krav på tillstånd till export enligt artikel 3 i rådets förordning (EG) nr 3381/94,

2. vilka produkter enligt 2 § som skall omfattas av krav på tillstånd till utförsel enligt artikel 19.1 b i rådets förordning (EG) nr 3381/94,

3. vilka produkter enligt 2 § som artikel 19.1 a och 19.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 skall tillämpas på.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter för att komplettera bestämmelserna om exporttillstånd i artikel 6 i rådets förordning (EG) nr 3381/94.

7 § Tillstånd till export enligt artikel 5 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 krävs, för andra produkter än som avses i 6 § första stycket 1, om Inspektionen för strategiska produkter i ett enskilt fall har informerat exportören om att produkterna är eller kan vara avsedda för något sådant ändamål som avses i 2 § 12.

En exportör som känner till att hans produkter i ett enskilt fall är avsedda för något sådant ändamål som avses i 2 § 12 är skyldig att genast underrätta Inspektionen för strategiska produkter om det. Inspektionen skall därvid besluta om tillstånd skall krävas för exporten.

8 § Utförsel som avses i artiklarna 19.3 och 20 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 får inte äga rum utan tillstånd.

Krav på tillstånd till utförsel enligt artikel 19.3 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 skall gälla för sådana produkter som avses i 6 § första stycket 1 och 7 § samt i artikel 4.1 och 4.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94.

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka produkter enligt 2 § som skall omfattas av krav på tillstånd till utförsel enligt artikel 20 i rådets förordning (EG) nr 3381/94.

9 § För tillstånd till utförsel av använt kärnbränsle gäller de begränsningar som anges i 20 a och 24 §§ strålskyddslagen (1988:220).

Avtal om tillverkningsrätt

10 § Avtal som innebär upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt till produkter som avses i 2 § 1–5 och 7–9 till någon i utlandet får inte ingås här i landet utan tillstånd, om produkterna inte får föras ut från Sverige eller exporteras utan tillstånd enligt denna lag eller enligt rådets förordning (EG) nr 3381/94.

Svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas här får inte heller i utlandet ingå ett sådant avtal utan tillstånd.

Ändring av avtal

11 § Avtal om tillägg till eller ändring av avtal av det slag som kräver tillstånd enligt 10 § får inte ingås utan tillstånd, om tillägget eller ändringen avser

1. de produkter som omfattas av avtalet,
2. vidareupplåtelse eller vidareöverlåtelse av rätt enligt avtalet,
3. rätt att tillhandahålla produkt till mottagare som inte har angivits tidigare, eller
4. förlängning av avtalets giltighetstid.

12 § Produkter som avses i 2 §, och som finns i utlandet, får inte här i landet tillhandahållas åt någon i utlandet utan tillstånd, om produkterna inte får föras ut från Sverige eller exporteras utan tillstånd enligt denna lag eller enligt rådets förordning (EG) nr 3381/94.

Svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas här får inte heller i utlandet tillhandahålla sådana produkter utan tillstånd.

Införsel

13 § Produkter som avses i 2 § 4 får inte föras in i landet utan tillstånd. Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från detta tillståndskrav för vissa produkter eller för införsel från vissa länder.

Villkor

14 § Ett tillstånd enligt denna lag får förenas med villkor samt med kontroll- och ordningsbestämmelser.

Återkallelse

15 § Tillstånd till utförsel eller export, enligt denna lag eller enligt rådets förordning (EG) nr 3381/94 och tillstånd enligt 10–12 §§, kan återkallas, om tillståndshavaren har åsidosatt en föreskrift i denna lag eller rådets förordning (EG) nr 3381/94 eller en föreskrift, ett villkor eller en bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen eller om det finns andra särskilda skäl till återkallelse.

En återkallelse får inte avse tillstånd till avtal enligt 10 eller 11 § som redan har ingåtts.

En återkallelse gäller med omedelbar verkan, om inte något annat beslutas.

Årlig avgift och deklarationer

16 § Föreskrifter om skyldighet för tillverkare av produkter, som avses i denna lag, att betala årliga avgifter för att täcka statens kostnader för Inspektionen för strategiska produkter finns i 22 § lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Den som är avgiftsskyldig skall varje år lämna en deklaration till inspektionen med de uppgifter som behövs för att bestämma avgifterna, enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från deklarationsskyldigheten.

17 § Enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar skall en deklaration varje år lämnas av den som

1. producerar, bereder, förbrukar, för in, för ut eller exporterar produkter som avses i 2 § 4,

2. under något av de tre senaste åren har producerat, berett, förbrukat, fört in, fört ut eller exporterat sådana produkter, eller
 3. producerar diskreta organiska kemikalier.
- Deklarationen skall innehålla uppgifter om
1. verksamheten under det gångna kalenderåret,
 2. den verksamhet som planeras för det kommande kalenderåret,
 3. ändringar i verksamheten som planeras för det pågående kalenderåret.
- Deklarationen skall ges in till den myndighet som regeringen bestämmer.

Uppgiftskontroll

18 § Den som har lämnat en deklARATION enligt 17 § skall, på begäran av den myndighet som avses i 17 § tredje stycket, också lämna de upplysningar och handlingar som kan behövas för kontroll av uppgifterna i deklARATIONEN.

För denna kontroll har företrädare för myndigheten rätt till tillträde till de områden, lokaler och anläggningar där sådan verksamhet bedrivs som omfattas av deklARATIONSSKYLDIGHETEN och får där göra undersökningar och ta prover. Vad som nu har sagts gäller dock inte bostadsutrymmen.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för att kontrollen skall kunna genomföras.

Tillsyn och kontroll

19 § Tillsyn och annan kontroll av efterlevnaden av bestämmelserna i rådets förordning (EG) nr 3381/94 skall utövas av Inspektionen för strategiska produkter eller av den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten).

Regeringen får meddela föreskrifter om tillsynen.

20 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen av den som för utförsel eller export tar befattning med strategiska produkter.

Tillsynsmyndigheten har rätt att få tillträde till lokaler där den som avses i första stycket bedriver sin verksamhet. Vad som nu har sagts gäller dock inte bostadsutrymmen.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för att kontrollen skall kunna genomföras. Tillsynsmyndigheten får begära biträde även av andra statliga myndigheter för sin tillsyn.

21 § Den som enligt artikel 14.2 eller artikel 19.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94 är skyldig att bevara och på begäran av tillsynsmyndigheten visa upp handlingar skall bevara dessa i fem år eller den längre tid som för vissa uppgifter eller handlingar kan vara föreskriven i annan lag eller författning.

Straff m.m.

22 § Bestämmelser om olovlig utförsel och försök till sådant brott finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Bestämmelserna om varusmuggling och försök till sådant brott i lagen om straff för varusmuggling tillämpas i fråga om

1. export utan tillstånd av produkter som avses i 6 § första stycket 1 och 7 § samt i artikel 4.1 och 4.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94, och
2. utförsel utan tillstånd av produkter som avses i 6 § första stycket 2 och artikel 21 i rådets förordning (EG) nr 3381/94.

23 § Den som bryter mot 10, 11 eller 12 § döms,

1. om gärningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst två år,
2. om gärningen har skett av oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen genom vilseledande förmår regeringen eller någon annan myndighet att lämna tillstånd enligt 10, 11 eller 12 § och därigenom föranleder att avtalet eller tillhandahållandet kommer till stånd, döms till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen har skett av oaktsamhet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall skall det inte dömas till ansvar.

24 § Har ett brott enligt 23 § begåtts uppsåtligen och är det att anse som grovt skall dömas till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Vid bedömande om brottet är grovt skall särskilt beaktas om produkterna har varit av särskilt farligt slag, om brottet har avsett betydande värde eller om gärningen annars har varit av särskilt allvarlig art.

25 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. i annat fall än som avses i 22 § och 23 § andra stycket lämnar oriktiga uppgifter i en ansökan om tillstånd eller i någon annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt denna lag eller rådets förordning (EG) nr 3381/94 eller i en deklaration,
2. åsidosätter villkor eller bryter mot kontroll- eller ordningsbestämmelse som har meddelats med stöd av denna lag,
3. åsidosätter sin underrättelseskyldighet enligt 7 § andra stycket eller artikel 4.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94,
4. åsidosätter sin uppgiftsskyldighet enligt artikel 19.1 a eller 19.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94,
5. bryter mot 21 § och artikel 14.2 eller 19.2 i rådets förordning (EG) nr 3381/94.

I ringa fall skall det inte dömas till ansvar.

26 § Till ansvar enligt denna lag skall inte dömas, om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

27 § Utbyte av brott som avses i 23 och 24 §§ skall förklaras förverkat, om inte detta är uppenbart oskäligt.

28 § Försummar den uppgiftsskyldige att i rätt tid ge in en sådan deklaration som avses i 16 eller 17 §, får den myndighet som skall ta emot deklarationen vid vite förelägga den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet.

29 § Beslut av en annan myndighet än regeringen att återkalla ett tillstånd får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Detsamma gäller en myndighets beslut enligt 18, 20 och 28 §§. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Andra förvaltningsbeslut enligt denna lag eller enligt rådets förordning (EG) nr 3381/94 får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft i fråga om 13 § den dag regeringen bestämmer och i övrigt den 1 juli 1998.

2. Genom lagen upphävs lagen (1991:341) om strategiska produkter.

3. Tillstånd som har meddelats med stöd av äldre bestämmelser skall vid tillämpningen av de nya bestämmelserna anses som meddelat enligt dessa.

4. Bestämmelserna i 11 § skall tillämpas på avtal av det slag som avses i 10 §, även om avtalet på grund av äldre bestämmelser inte har krävt tillstånd.

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Lagen gäller inte beslut av en sådan nämnd vars sammansättning är bestämd i lag och vars ordförande skall vara eller har varit ordinarie domare.

Lagen gäller inte heller

1. beslut av arrendenämnd, hyresnämnd eller övervakningsnämnd,
2. beslut om svenskt medborgarskap,
3. beslut om utlänningars vistelse i riket,
4. beslut om värnpliktigas eller reservpersonals inkallelse eller tjänstgöring inom försvarsmakten,
5. beslut enligt lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
6. beslut som rör skatter eller avgifter,
7. beslut enligt lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering eller beslut i frågor om allmän likviditetsindragning eller allmän prisreglering,
8. andra beslut enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel än sådana som avser återkallelse av tillstånd enligt 3 eller 4 §,
9. beslut om tillstånd till sådan verksamhet som avses i 1 § 3–4 lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,
10. beslut enligt lagen (1991:341) om strategiska produkter.

10. beslut enligt lagen (1998:000) om strategiska produkter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1998.

² Senaste lydelse 1994:719.

Härigenom föreskrivs att 22 § lagen (1992:1300) om krigsmateriel³ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För att täcka statens kostnader för Inspektionen för strategiska produkter skall den som har tillstånd att tillverka krigsmateriel enligt denna lag eller den som tillverkar produkter som omfattas av inspektionens tillsyn enligt 16 § lagen (1991:341) om strategiska produkter årligen betala en avgift, om det fakturerade värdet av tillverkarens sålda produkter av dessa slag under året överstiger 2 500 000 kr. Inspektionen bestämmer avgiften efter ett för samtliga avgiftsskyldiga lika förhållande till det fakturerade värdet.

Föreslagen lydelse

22 §

För att täcka statens kostnader för Inspektionen för strategiska produkter skall den som har tillstånd att tillverka krigsmateriel enligt denna lag eller den som tillverkar produkter som omfattas av inspektionens tillsyn enligt 19 § lagen (1998:000) om strategiska produkter årligen betala en avgift, om det fakturerade värdet av tillverkarens sålda produkter av dessa slag under året överstiger 2 500 000 kr. Inspektionen bestämmer avgiften efter ett för samtliga avgiftsskyldiga lika förhållande till det fakturerade värdet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1998.

³ Lagen omtryckt 1997:689.

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	1
Motionerna	2
Utskottet	2
Sammanfattning av propositionen.....	2
Inledning	2
Tillstånd till export i vissa fall.....	3
Utformningen av ett tillståndskrav	4
Beslutande myndighet.....	5
Underrättelseskyldighet för exportörer.....	5
Överklagande	6
Tillämpningsområdet för lagen om strategiska produkter.....	7
Straff	7
Ikraftträdande m.m.	8
Sammanfattning av motionerna	8
Utskottets överväganden.....	10
Inledning	10
Utformningen av tillståndsplikten	11
Begreppet strategiska produkter m.m.	12
Lagstiftningens syfte; tekniknivå	13
Exportörernas underrättelseskyldighet	13
Ett samlat regelverk.....	14
Register över svensk krigsmateriel.....	14
Regeringens förslag.....	15
Hemställan	15
Reservationer.....	16
Propositionens lagtext.....	18
Förslag till lag om strategiska produkter.....	18
Tillämpningsområde	18
Definitioner	19
Tillstånd	19
Export och utförsel.....	19
Avtal om tillverkningsrätt	20
Ändring av avtal.....	20
Tillhandahållande	21
Införsel	21
Villkor	21
Återkallelse	21
Årlig avgift och deklarationer	21
Uppgiftskontroll	22
Tillsyn och kontroll	22
Straff m.m.	22
Överklagande	24
Förslag till lag om ändring i lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut.....	25

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om
krigsmateriel 26